

4) ініціація інноваційної діяльності розробником або творцем нововведення має бути чітко обґрунтована, щоб перед ним згодом не поставали проблеми зі збутом своєї продукції. Інакше творець нововведення стикатиметься з ризиком, який може нівелюватися лише перспективністю новації.

Висновки та пропозиції. Інноваційна спрямованість економічного розвитку змінює його основу, що потребує високої концентрації матеріальних і фінансових ресурсів, а також підвищеної уваги до використання інтелектуальних ресурсів

За минулий період зжито низку заходів для регулювання й стимулювання інноваційної діяльності, створено механізми державного фінансування інновацій, зокрема й інфраструктури інноваційної діяльності. Однак головною проблемою залишається недосконалість зв'язків між розробниками й споживачами нововведень, тобто головними учасниками інноваційного процесу, низька мотивація і для розробки, і для фінансування інновацій, що є наслідком інформаційної непрозорості цього процесу.

Нині немає єдиного підходу до визначення інноваційної діяльності, наявні оцінки ґрунтуються на вибіркових обстеженнях окремих груп підприємств, що й пояснює суперечливість одержаних результатів.

Характерна ознака нинішнього етапу розвитку економічно розвинених країн — пріоритети в галузі технологій. Це етап становлення нового підходу до формування й реалізації національної політики науково-технічного, промислового й інноваційного розвитку з метою швидкого нарощування обсягів виробництва конкурентоспроможної продукції і на внутрішньому, і на зовнішніх ринках.

Сьогодні інноваційна діяльність у технологічній сфері здійснюється переважно на промислових підприємствах, а також в організаціях малого бізнесу, оскільки саме вони є основними споживачами створюваних технологічних інновацій.

Ключовою проблемою, що потребує уваги в контексті впровадження в життя Стратегії інноваційного розвитку України, є імплементація моделі комерціалізації технологій, що чітко описує шлях інновацій від їх виникнення в результаті фундаментальних досліджень до безпосереднього потрапляння технології як такої на виробництво, де вона буде використана для створення кінцевого продукту.

Також можна констатувати, що інноваційну діяльність вітчизняних промислових підприємств стримують відсутність фінансування, великі витрати, високі кредитні ставки, труднощі із сировиною і матеріалами, низький рівень комерціалізації інновацій, високий економічний ризик, недостатнє дослідження ринку. Інноваційну активність підприємств стримує також відсутність загальної інформаційної системи, яка б накопичувала дані про провідні дослідження, закінчені проекти, комерційне освоєння ідей. Отже, серед пріоритетних завдань є також і створення відповідної бази даних, що буде відкритою для користування та поповнення з боку розробників та дослідників.

Насамкінець, надзвичайно важливим в контексті інтенсифікації інноваційної діяльності підприємства є створення відповідної інфраструктури, яка б дозволяла належним чином координувати фінансування інновацій, їх систематизацію, доступність для використання, а також цільову спрямованість (тобто розробку певних технологій ініціюються окремими галузями та підприємствами і в результаті будуть ними затребувані та використані). Запропоновані дії дозволять стати на шлях прискорення розвитку системи інновацій в Україні та підвищити ефективність інноваційної діяльності промислових підприємств.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Новий курс: реформи в Україні. 2010-2015. Національна доповідь/ за заг.ред. В.М. Гейця [та ін.]. – К.: НВЦ НБУВ, 2010. – 232 с.
2. Андросова О.Ф. Проблеми фінансування інноваційної діяльності в сучасних умовах // Зб. наук. праць наук.-практ. конф. „Актуальні питання удосконалення фінансово-кредитного механізму в Україні”, 29-30 травня 2010. / О.Ф. Андросова/ – Запоріжжя: ЗНТУ. – С. 64-75.
3. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/> - Назва з екрану.
4. Копосов Г.А., Колесник Ю.В., Наяндин О.С., Шарко М.В. Использование современных информационных технологий при прогнозировании результатов инновационной деятельности//Проблеми науки.- 2009.- №6.- С.2-10.
5. Колесник Ю.В. Становление инновационной модели роста экономики Украины // Вісник Хмельницького національного університету Поділля: Зб. наук. праць. / Ю.В. Колесник/ – Хмельницький, 2006. – С.7-13.
6. Семиноженко В.П. Основные направления и формы государственного регулирования экономики: инновационный аспект// Дні науки – 2005: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Дніпропетровськ, 15-27 квітня 2005 р. / В.П. Семиноженко/ - Дніпропетровськ, 2010. - С. 76-78.

УДК 336.71:339.7 (477)

ТРАНСКОРДОННА КОНКУРЕНЦІЯ НА БАНКІВСЬКОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

Месечко І.М. –аспірант Національного інституту стратегічних досліджень (м. Київ)

Месечко І.М. Транскордонна конкуренція на банківському ринку України.

В статті проаналізовані особливості транскордонної конкуренції на фінансовому ринку України в розрізі вітчизняних та іноземних корпоративних структур. Дослідження основних показників розвитку національного банківського сектору вказує на стрімке зміцнення ринкових позицій фінансовими установами з транснаціональним капіталом. ТНБ стали активними учасниками конкурентної боротьби на внутрішньому ринку банківських послуг. Банки з іноземним капіталом зайняли лідируючі позиції як на ринку депозитів, так і на ринку кредитів, створюючи при цьому транскордонну конкуренцію для вітчизняних банківських структур в українському фінансовому секторі. Поява на національному банківському ринку дочірніх структур потужних іноземних фінансових установ викликає занепокоєння, що пов'язано з втратою вітчизняними банками ринкових позицій, які визначаються рівнем конкурентоспроможності як окремих кредитних організацій, так і банківської системи і в цілому.

Ключові слова: транскордонна конкуренція, ринкова позиція, банківський сектор, конкурентоспроможність, транснаціональний капітал, банк з іноземним капіталом, ТНБ.

Месечко І.Н. Трансграничная конкуренция на банковском рынке Украины.

В статье проанализированы особенности трансграничной конкуренции на финансовом рынке Украины в разрезе отечественных и иностранных корпоративных структур. Исследование основных показателей развития банковского сектора указывает на стремительное укрепление рыночных позиций финансовых учреждений с транснациональным капиталом. ТНБ стали активными участниками конкурентной борьбы на внутреннем рынке банковских услуг. Банки с иностранным капиталом заняли лидирующие позиции как на рынке депозитов, так и на рынке кредитов, создавая при этом трансграничную конкуренцию для отечественных банковских структур в украинском финансовом секторе. Появление на национальном банковском рынке дочерних структур мощных иностранных финансовых учреждений вызывает беспокойство, что связано с потерей отечественными банками рыночных позиций, которые определяются уровнем конкурентоспособности как отдельных кредитных организаций, так и банковской системы в целом.

Ключевые слова: трансграничная конкуренция, рыночная позиция, банковский сектор, конкурентоспособность, транснациональный капитал, банк с иностранным капиталом, ТНБ.

Mesechko I. Cross-border competition in the banking market of Ukraine.

The cross-border competition peculiarities in the financial market of Ukraine in the context of domestic and foreign corporate structures was analyzed in the article. The basic indicators investigation of the banking sector development indicates to the violent strengthening of the financial

institutions with transnational capital market positions. TNB have become active participants of competition in the domestic banking market. The banks with foreign capital has taken a leading position in the deposits and credits market, creating cross-border competition for the domestic banking institutions in the Ukrainian financial sector. The emergence of the national banking market powerful foreign financial institutions subsidiaries causes concern that is related to the loss of domestic banks market positions, which are determined by the competitiveness level of individual credit institutions and the banking system as a whole.

Keywords: cross-border competition, market position, banking sector, competitiveness, transnational capital, bank with foreign capital, TNB.

Постановка проблеми. Збільшення частки закордонного капіталу в банківському секторі України підвищує відкритість національної економіки та ступінь її інтегрованості до світового фінансового простору. Суттєве зростання масштабів іноземної присутності на вітчизняному ринку банківських послуг може перейти до домінування транснаціональних банків (ТНБ) в фінансовій системі держави. Під час процесу транснаціоналізації банківського сектору України важливим є питання регулювання руху іноземного капіталу та аналізу конкуренції між вітчизняними комерційними банками та фінансовими установами, які перебувають під контролем закордонного інвестора. В умовах процесу транснаціоналізації світової економіки потужні фінансові установи, які володіють конкурентними перевагами, досвідом та фінансовими можливостями, здійснюючи іноземну експансію, залучені до транскордонної конкуренції, як і банки-резиденти країн, які приймають дочірні структури ТНБ. Таким чином, підсилення експансії міжнародних банків на фінансову систему України підвищує актуальність питання щодо впливу цього процесу та рівень конкуренції на вітчизняному банківському ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку фінансової системи в контексті посилення конкуренції на ринку банківських послуг, питання управління банками в умовах конкурентної боротьби вивчали закордонні вчені, а саме А. Бергер, О. Волков, Д. Джонс, Е. Мамонов, Т. Падоа-Шіюпа, Ю. Парк, М. Петерсен, Р. Райан, А. Сандерс, С. Шаффер та інші. Такі українські науковці і практики, як О. Дзюблюк, Ж. Довгань, А. Єпіфанов, Л. Єріс, Г. Забчук, В. Коваленко, О. Мірошниченко, Є. Осадчий, Т. Смовженко, О. Циганов, в своїх публікаціях висвітлюють сутність банківської конкуренції, особливості конкурентних переваг у системі забезпечення конкурентоспроможності банківських установ та забезпечення ринкових позицій комерційних банків в сучасних умовах.

Виділення невирішеної проблеми. Підкреслюючи вагомість наукових здобутків у царині дослідження банківської конкуренції в Україні, варто зауважити, що транснаціоналізаційні процеси, які відбуваються в межах національного фінансового ринку, зумовлюють необхідність проведення оцінки рівня конкурентоспроможності іноземних фінансових установ та визначення їх ринкових позицій.

Мета наукової статті – дослідження специфіки транскордонної конкуренції на українському банківському ринку.

Результати дослідження. Процеси глобалізації та міжнародної інтеграції в сфері фінансових відносин характеризуються входженням на внутрішні банківські ринки транснаціонального капіталу та посиленням його впливу на розвиток національних фінансових систем. Зважаючи на умови постійних дисбалансів в українській економіці, що здебільшого спричинені відсутністю стабільного фінансування, діяльність іноземних установ в банківській галузі держави дає можливість залучати необхідні ресурси на зовнішніх фінансових ринках. Динамічне входження дочірніх структур ТНБ до фінансової системи України, швидке нарощення активів банками з іноземним капіталом, їх агресивне позиціонування на ринку банківських послуг та відповідне домінування на певних цільових сегментах фінансового ринку загострили актуальність вирішення питання щодо контролю за діяльністю іноземних фінансових установ в національному банківському секторі [1, с. 37]. Транснаціоналізація українського банківського ринку має негативний вплив на рівень фінансової безпеки держави, оскільки відсутність вітчизняних ТНБ може поставити країну у залежність від міжнародних банків, які визначатимуть напрямки та динаміку розвитку фінансових процесів в національній економіці.

В умовах глобальної конкуренції ТНБ, які мають потужні фінансові можливості та досвід роботи на ринках з різною специфікою, здійснюють закордонну експансію на вітчизняний ринок банківських послуг, тим самим своїми діями та реалізацією стратегій, залучаючи банки з українським капіталом до **транскордонної конкуренції**. Одним з головних чинників, що визначає рівень конкуренції в банківському секторі є інтенсивність проникнення в нього транснаціонального капіталу. Чим інтенсивніше на внутрішньому ринку банківських послуг відбувається процес створення дочірніх структур іноземних фінансових установ, що орієнтовані на розвиток корпоративного та роздрібного бізнесу в українському банківському секторі, тим вище стає якість послуг, які вони надають, та, відповідно, рівень транскордонної конкуренції [2, с. 17]. Оскільки економіка стала глобальною, а ринки – інтернаціональними, активно йдуть транснаціональні злиття та поглинання, тому захист конкуренції повинен стати транскордонним.

Розвиток транскордонної конкуренції на внутрішньому ринку банківських послуг проявляється в чутливості українського фінансового сектору до зовнішніх кризових явищ і зростаючій загрози зниження рівня банківської безпеки держави. Низька капіталізація вітчизняних банків не здатна захистити фінансову галузь при зростанні чинників її дестабілізації, що створює додаткові ризики порушення стабільності для національної економіки. Проте, за умов відсутності сталого розвитку української економіки, що спричинений дефіцитом постійних джерел фінансування, дочірні структури ТНБ мають можливість залучати необхідний обсяг ресурсів на внутрішній фінансовий ринок. Отже, беручи до уваги специфіку діяльності та частку на ринку банківських послуг, присутність іноземних фінансових банків є одним із вагомих чинників впливу на подальший розвиток банківського сектору України [3, с. 296-297]. Діяльність банків з іноземним капіталом є більш успішною порівняно з вітчизняними банками, що свідчить про їх потужні конкурентні позиції. Конкурентоспроможність банку є його здатністю до тривалого прибуткового функціонування на конкурентному ринку. Оцінка конкурентної позиції банку є основним інструментом банківського менеджменту та маркетингу, що важливо для розробки ефективної конкурентної стратегії фінансової установи. Щоб підвищити рівень власної конкурентоспроможності, банк повинен вивчати конкурентні позиції інших учасників ринку фінансових послуг та чинники, які впливають на них. Дослідження конкурентної позиції комерційних банків важливо не тільки для самих установ, але й для Центрального банку країни з метою здійснення компетентного регулювання ситуації на фінансовому ринку; органам влади, щоб вибрати фінансові установи по обслуговуванню бюджету; інвесторам для визначення банку, який буде задовольняти їх вимогам в контексті місця вкладання своїх капіталів; споживачам всіх видів банківських послуг. Кількість та структура суб'єктів конкурентного середовища постійно змінюється, що обумовлено динамічністю ринку банківських послуг. Враховуючи ці особливості в діяльності, банківська установа має змогу отримати вигашні та пріоритетні можливості перед конкурентами.

Частка ринку є головним індикатором, що характеризує кількісну сторону конкурентної позиції. Показник легко піддається змінам, тому використовується для оцінки ринкових успіхів компанії та для постановлення цілей її подальшого розвитку. На 01.01.2014 р. в українському банківському секторі діяло 180 установ, з них 49 комерційних банків з іноземним капіталом. ТНБ займають лідируючі позиції на українському банківському ринку, створюючи при цьому транскордонну конкуренцію для вітчизняних банківських структур. Найбільша конкурентна боротьба відбувається в групі лідерів (рис. 1). Слід відзначити, що із десяти банків, які займають найбільшу частку національного ринку банківських послуг, сім фінансових установ, перебувають під контролем іноземного інвестора: «Приватбанк» (Кіпр - 24,99%), «Дельта банк» (США - 30%), «Райффайзен банк Аваль» (Австрія - 96,36%), «Укрсоцбанк» (Австрія - 50,2%), «Промінвестбанк» (Російська Федерація - 98%), «Сбербанк Росії» (Російська Федерація - 100%), «Надра» (Австрія - 89,97%). На вітчизняному банківському ринку діють тільки декілька великих учасників, які в змозі ефективно конкурувати з закордонними фінансовими інститутами при транснаціоналізації фінансової системи України. До ТОП-10 потужних банків України також входять дві державні фінансові установи – «Ощадбанк» та «Укресімбанк» з часткою на ринку 8,1% та 7,4% відповідно; «ПУМБ» - єдиний банк, який контролюється українським інвестором.

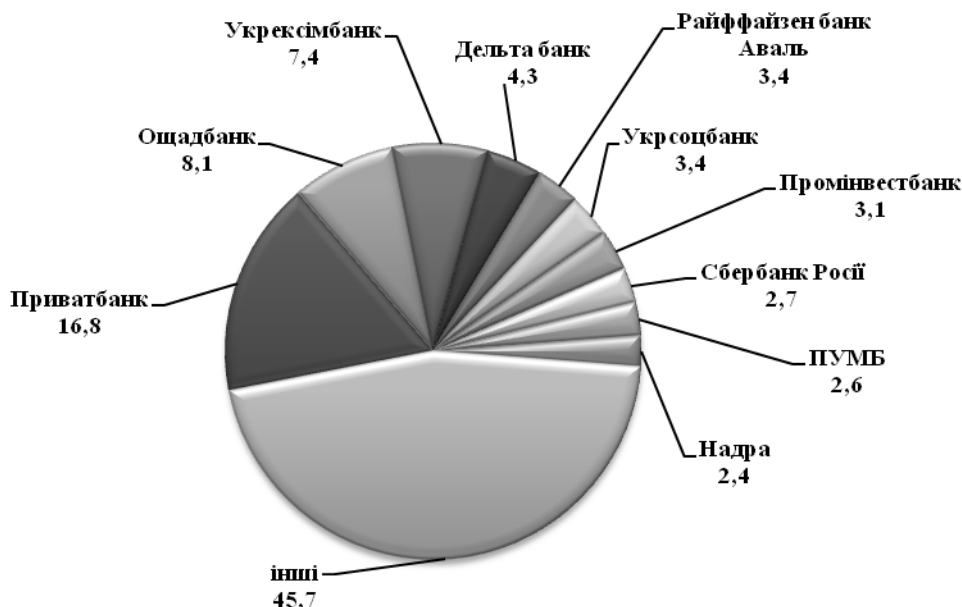

Рис. 1. Частка ринку ТОП-10 українських банків на 01.01.2014 р., % (від загальних активів)[4]

Десять найбільших банків контролюють понад 54% усього банківського ринку України. В умовах високого рівня транскордонної конкуренції іншим банкам важко отримати великий ступінь контролю над більш-менш суттєвою часткою ринку. Транскордонна конкуренція на банківському ринку України проявляється у витісненні міжнародними банками провідних вітчизняних фінансових установ через широкую пропозицію банківських послуг, впроваджену ними політику більш низьких цін, високий рівень якості сервісу та агресивний маркетинг [5, с. 60].

Головні чинники, що сприяють підсиленню позицій та рівню конкурентоспроможності банків з іноземним капіталом на національному банківському ринку:

- ресурсна база банків з українськими капіталом має переважно короткостроковий характер та не відповідає сучасним потребам національної економіки у довгостроковому фінансуванні;
- низький рівень капіталізації банків України, тобто дефіцит капіталу призводить до неспроможності належного покриття банківських ризиків, забезпечення надійного захисту інтересів клієнтів, а отже, знижує фінансову стійкість банківської установи та підвищує ризик її банкрутства;
- низька ефективність бізнесу та організації бізнес-процесів з боку вітчизняних банків, тобто їх не зацікавленість у впровадженні інформаційних систем, які б сприяли створенню банківських продуктів з вищим рівнем задоволення потреб клієнтів та розширенню ринкових позицій банківських установ. Щоб підвищити рівень своєї конкурентоспроможності банки, які перебувають під контролем українських інвесторів, повинні здійснювати капіталовкладення у розробку інформаційних технологій, які б відповідали вимогам сучасного розвитку фінансової галузі. Зараз це доступно тільки найбільшим банкам, оскільки малі та середні фінансові установи не володіють необхідними ресурсами для проведення інвестицій цього типу. У вітчизняних банків відсутнє усвідомлення того, що побудова конкурентоспроможного бізнесу неможлива на базі застарілих автоматизованих систем.

Банкам з виключно українським капіталом необхідно скоріше адаптуватися до умов транскордонної конкуренції та працювати над якісним формуванням стратегії власного розвитку, що дозволить швидко адаптуватися до умов конкурентної боротьби [6, с. 75]. Стратегія конкуренції повинна забезпечувати міцний фундамент результативності роботи банківської установи. Зараз існує об'єктивна потреба в поглибленні підтримки належного рівня конкуренції між банками, але за умови формування банківської системи на основі власної ресурсної бази та встановлення й дотримання оптимальної міри присутності транснаціонального капіталу на внутрішньому ринку банківських послуг [7]. Посилюючи транскордонну банківську конкуренцію, що проявляється між вітчизняними банківськими установами та дочірніми структурами ТНБ, комерційні банки прагнуть забезпечити провідні позиції на окремих сегментах національного ринку фінансових послуг, які у підсумку визначають загальну конкурентну позицію. В процесі конкурентної боротьби банківські корпоративні структури вирішують завдання конкурентного позиціонування, а саме вибір, здобуття та формування ринкової позиції.

Механізм забезпечення ринкової позиції банківських установ:

- стимулювання ринку капіталів;
- підвищення рівня ефективності банківської системи в цілому;
- посилення конкуренції на ринку довгострокового кредитування;
- підвищення рівня корпоративного управління, що покращить якість активів та забезпечить зниження частки активів, які не дають прибутків [8, с.192, 199].

Визначальним чинником забезпечення конкурентоспроможності комерційних банків з українським капіталом є наявність ефективної конкурентної стратегії, в рамках якої фінансова установа здійснює вибір форм та методів щодо досягнення та утримання конкурентних переваг на цільових сегментах банківського ринку. В сучасних умовах розвитку ринку банківських послуг конкурентна стратегія є важливим методологічним та практичним інструментом, який дозволяє підвищити конкурентоспроможність його учасників на цільових сегментах ринку та забезпечити таким чином їх фінансову стійкість в довготривалій перспективі.

В роботі була проведена оцінка ринкових позицій банківських установ з вітчизняним та іноземним капіталом за період з 01.01.2009 до 01.01.2014 рр. Ринкова позиція банку розраховується як відношення кредитів чи депозитів до відповідної статті по всій банківській системі. Згідно результатів дослідження відбулося стрімке зміцнення ринкових позицій банківських установ, які перебувають під контролем іноземного інвестора.

На ринку коштів клієнтів банки, які перебувають під контролем виключно українських інвесторів, поступово втратили свої позиції (рис. 2).

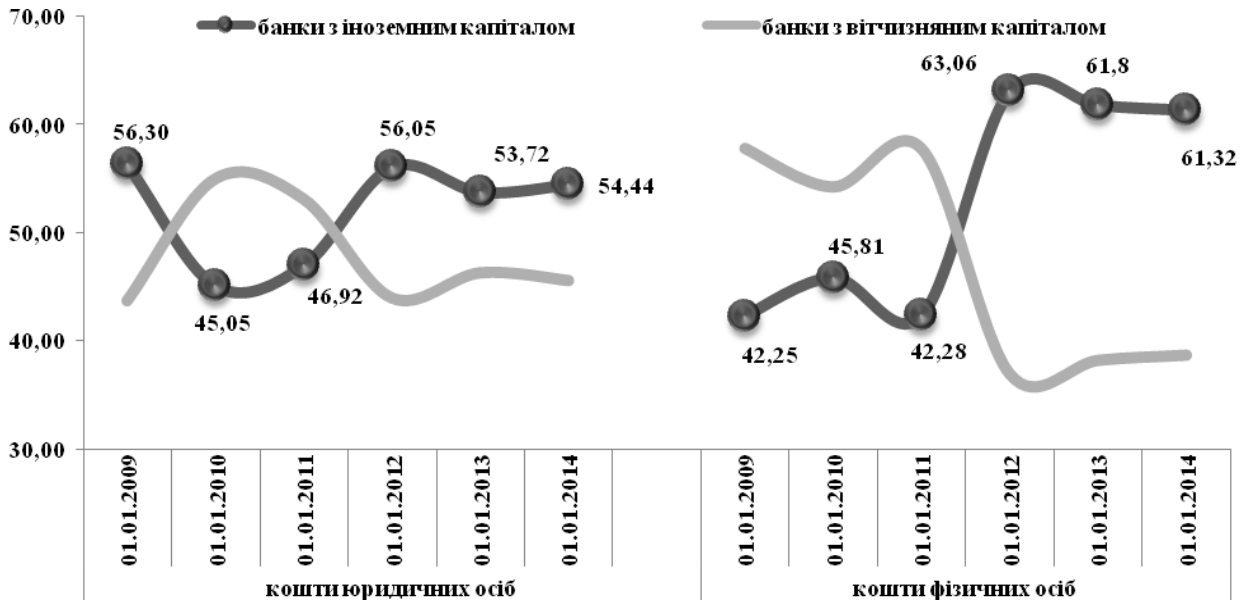

Рис. 2. Ринкова позиція за коштами клієнтів на банківському ринку України на 01.01.2009-01.01.2014 рр., % [4]

Лідерство банків з транснаціональним капіталом спостерігається на ринку депозитів, що обумовлено більш ширшими можливостями банківських установ з іноземним капіталом, зокрема щодо залучення ресурсів від материнських структур. На 01.01.2014 р. ринок депозитів юридичних осіб більше ніж на 54% контролювався дочірніми структурами ТНБ, а на ринку депозитів фізичних осіб фінансовим установам з іноземним капіталом належало понад 61%.

Ринкова позиція комерційних банків за кредитами свідчить про переважання фінансових установ, які перебувають під контролем закордонного інвестора, тобто вітчизняні банки щороку втрачають свої позиції (рис. 3). В сегменті кредитування юридичних осіб частка іноземних банків на 01.01.2014 р. склала понад 55%, а щодо кредитування фізичних осіб, то частка ринку, яку контролює транснаціональний капітал, була на рівні майже 82%.

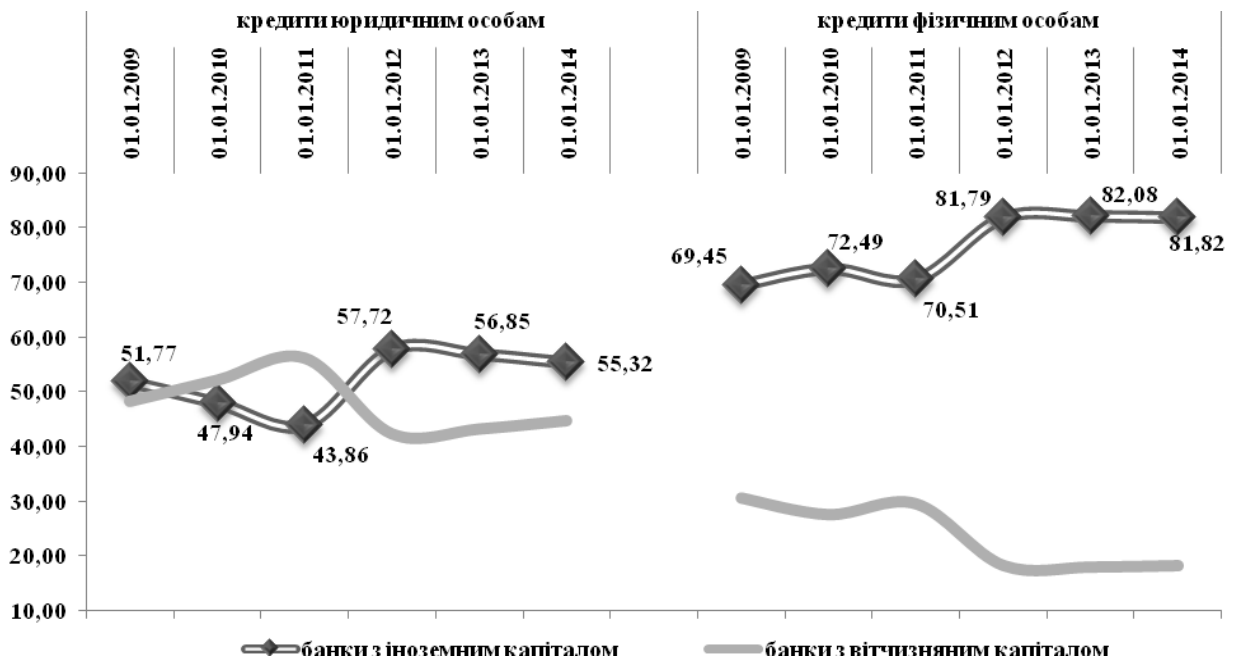

Рис. 3. Ринкова позиція за кредитами на банківському ринку України на 01.01.2009-01.01.2014 рр., % [4]

В 2011 р. відбулося врівноваження часток двох груп на ринку депозитів та на ринку кредитів юридичним особам і в подальшому утримувалося стабільне зростання з боку філій іноземних банків. Ця ситуація обумовлена, тим, що до складу акціонерів найбільшого банку України та лідера за всіма показниками ПАТ «Приватбанк» увійшли іноземні інвестори.

Регулювання діяльності дочірніх структур ТНБ за рахунок розміру капіталу материнського банку ставить транснаціональні філії в задалегідь більш вигідне становище при неможливості зі сторони банків з українським капіталом скласти їм адекватну конкуренцію. Нерівність конкурентних вимог для дочірніх структур іноземних фінансових установ та банків з українським капіталом є і на ринку

залучення кредитних ресурсів та інвестицій, оскільки філії іноземних банків мають значно більший доступ до довгих та дешевих фінансових ресурсів ніж вітчизняні банки. Відбувається порушення принципу «рівних конкурентних можливостей», який базовим для ринкової економіки. Ця ситуація обумовлена неможливістю банками з українським капіталом отримати кредитний рейтинг вищий, ніж суверенний рейтинг України, навіть за найкращих умов організації їх діяльності [7]. Таким чином, головними конкурентними перевагами дочірніх структур ТНБ є застосування передових технологій кредитування та потужна ресурсна база, що визначає їх можливість здійснювати кредитування суб'єктів економіки в великих масштабах, при використанні більш привабливих відсоткових ставок, ніж у більшості українських фінансових установ.

В результаті процесів транснаціоналізації банківського сектору є загроза втрати вітчизняними банками прибуткових сегментів ринку та клієнтів через переказ значного обсягу їх операцій у закордонні міжнародні фінансові центри та активну експансію іноземного капіталу, що призводить до посилення конкуренції на національному ринку. Ця ситуація обумовлює необхідність здійснення державою дієвих заходів щодо підтримки та підвищення конкурентоспроможності національного банківського сектору. Найбільш ефективні заходи регулятора щодо підтримки прийнятної рівня конкуренції: законодавче регулювання діяльності іноземних банків; антимонопольне регулювання угод злиття та поглинання; стимулювання конкуренції як за рахунок нагляду та підтримки фінансової стійкості банків, так і шляхом забезпечення відкритих умов конкурентної боротьби на ринку [9, с. 12]. Дочірні структури ТНБ мають можливість безперешкодно встановити контроль над фінансовими потоками найбільших виробників, лідувати на ринках іпотечного кредитування, лізингу, консалтингових та інвестиційних послуг. Безконтрольність у питанні регулювання приходу транснаціонального капіталу до фінансової системи України може призвести до практичного зникнення сегменту банківського сектору, який контролюється вітчизняним приватним капіталом.

Головним орієнтиром розвитку банківського сектору України є забезпечення його стійкості та ефективності в питанні акумулювання грошових коштів та їх подальшої трансформації у кредити та інвестиції. В даному контексті збільшення ролі нерезидентів на національному ринку банківських послуг має суперечливий ефект: дочірні структури ТНБ є більш фінансово надійними, проте при виконанні банками з іноземним капіталом трансформаційної функції не відбувається сприяння розвитку національної економіки. Розширення доступу банківської галузі України до зовнішнього фінансування не тільки по каналах зовнішніх заощаджень, але й отримання коштів банками з іноземним капіталом від материнських компаній забезпечувало вирішення гострої економічної суперечності між невідповідністю обсягів заощаджень та потребою в інвестиціях для вітчизняної економіки. Дочірні структури ТНБ на національному ринку банківських послуг переважно переслідують власні цілі, таким чином істотного позитивного впливу на розвиток реального сектору української економіки їх діяльність не здійснює. Отже, з метою відстеження можливих загроз з боку банків з транснаціональним капіталом для фінансової безпеки держави регулятору необхідно запровадити цілу низку заходів, які будуть включати посилений контроль країни над процесом входження іноземного капіталу в банківський сектор України, удосконалення нагляду за діяльністю ТНБ та оптимізацію національного законодавства в галузі іноземних інвестицій в фінансову систему держави [1, с. 39-40].

В процесі транснаціоналізації банківського бізнесу першочергово необхідно відстоювати національні інтереси та позиції на світовій арені, навіть застосовуючи протекціоністські заходи з метою захисту внутрішнього банківського сектору. Державний протекціонізм в банківській галузі пов'язаний з захистом грошового обігу за рахунок укріплення банківської системи, яка відповідальна за забезпечення встановленого грошового порядку та ефективний перерозподіл фінансових ресурсів.

Заходи щодо контролю за іноземним капіталом в банківському секторі:

- розвинуті країни – відбувається недопущення на ринок банківських послуг потенційно слабких іноземних інвесторів чи обмеження деяких операцій ТНБ з урахуванням збереження конкуренції. Дії направлені на захист банківського сектору та національної економіки в цілому;
- постсоціалістичні країни та країни, що розвиваються, - встановлення різних квот, лімітів та заборон з метою перешкодження монополізації окремих сегментів ринку банківських послуг транснаціональним капіталом та надмірній конкуренції. Дії зосереджені на показниках достатності банківського надзору в країні походження материнської компанії, репутації ТНБ, якості управління та внутрішнього аудиту головної структури. Перевіряється відповідність даних показників встановленим стандартам та вимогам в міжнародних угодах для банківських установ, діяльність яких виходить за межі національних кордонів.

Зараз в Україні кожен четвертий банк – з іноземним капіталом, кожен десятий – зі стовідсотковим іноземним капіталом, тому важливо визначити роль дочірніх структур ТНБ у функціонуванні національної банківської галузі та їх ринкові позиції. Масштаби присутності банків з іноземним капіталом у фінансових системах країн визначається режимом їх допуску. Діяльність дочірніх структур ТНБ може здійснюватись на тих же умовах, що і для місцевих кредитних установ, а може зіткнутися з цілою низкою протекціоністських заходів (табл.1). Згідно зі світовим досвідом у питанні транснаціоналізації фінансового сектору, необхідно підкреслити, що способи проникнення та масштаби діяльності іноземних банків залежать від конфігурації економічних, політичних та законодавчих умов ведення бізнесу в державі.

Таблиця 1.

Механізми захисту національних банківських систем [10, с. 11]

№ з/п	Обмежувальні заходи	Країна запровадження
1.	Встановлення квот на частку банків з іноземним капіталом в активах чи статутному капіталі банківського сектору приймаючої країни	Індія, Індонезія, Малайзія, Республіка Корея, Філіппіни
2.	Запровадження максимального порогового значення щодо участі іноземних фінансових установ в статутних капіталах місцевих банків	Бразилія, Індія, Малайзія, Мексика, Норвегія, Таїланд
3.	Визначення мінімального розміру капіталу для ТНБ, які прагнуть відкрити філіал чи дочірню установу	Китай
4.	Встановлення мінімального розміру капіталу філіалу або дочірньої структури банку з транснаціональним капіталом	Практикується в більшості країн
5.	Квотування видачі ліцензій на відкриття філіалу або дочірнього банку іноземною фінансовою установою	Індія, Філіппіни, низка штатів США
6.	Проведення оцінки щодо економічної доцільності відкриття дочірньої структури ТНБ на внутрішньому ринку	Бразилія, Малайзія, Республіка Корея, Чилі
7.	Запровадження обмежень на проведення певних банківських операцій в іноземній чи національній валюті для банків з транснаціональним капіталом	Бразилія, Індонезія, Канада, Китай, Республіка Корея
8.	Обмеження щодо проведення низки транскордонних банківських операцій	Словаччина, Таїланд, Чехія, Чилі,
9.	Встановлення квоти на частку фізичних осіб-нерезидентів у складі працівників дочірньої структури ТНБ	Практикується в більшості країн

Вивчення світового досвіду щодо допуску транснаціонального капіталу та його екстраполяція в український банківський сектор дозволяє зробити висновки, що домінування банків з іноземним капіталом на вітчизняному ринку фінансових послуг може призвести до низки ризиків не тільки для фінансової системи, але й для національної економіки в цілому. Комплекс захисних заходів повинен поєднати в собі державні та ринкові методи, які б включали введення прямого адміністрування для банків з іноземним капіталом. За таких умов ступінь відкритості банківського сектору для країн, які приймають дочірні структури ТНБ, варіюється, що обумовлено рівнем стабільності

національної економіки, головними напрямками економічної безпеки держави та сприянням влади у відстоюванні інтересів вітчизняних банківських установ.

З метою досягнення соціально-економічних пріоритетів розвитку стратегія державного управління транснаціональним капіталом в українському банківському секторі повинна бути направлена на максимальне інтегрування дочірніх структур ТНБ у вітчизняну економіку. Головним орієнтиром при регулюванні діяльності банків з іноземним капіталом повинно стати оптимальне використання ресурсів ТНБ. На внутрішньому ринку банківських послуг необхідно створити умови, які б сприяли зміцненню конкурентоспроможності вітчизняних банків, та не використовувати адміністративні важелі стримування експансії транснаціонального банківського капіталу [1, с. 40].

Процес лібералізації допуску нерезидентів до банківського сектора багатьох країн та їх подальша масштабна транснаціоналізація не є безконтрольними. Світовий досвід демонструє, що на зміну непопулярним та малоефективним адміністративним обмеженням по відношенню до дочірніх структур ТНБ прийшов комплекс заходів більш лояльного характеру. Даний механізм регулювання транснаціональних процесів в фінансовій системі приймаючої держави ґрунтується на впровадженні гнучкого підходу до допуску та встановлення нормативів діяльності дочірніх структур закордонних банків в залежності від їх індивідуальних характеристик, на підвищенні питомої ваги та значення опосередкованих важелів регулювання в міжнародних згодах, що встановлюють вимоги та стандарти для банківських установ, діяльність яких виходить за межі національних кордонів.

Висновки та пропозиції. В роботі проаналізовані умови конкурентного середовища та виявлені основні тенденції розвитку конкуренції банківського сектору України. Присутність в українській фінансовій системі дочірніх структур ТНБ сприяє підвищенню рівня конкуренції в секторі банківських послуг; створенню умов для скорочення відтоку капіталу закордон; використанню передових банківських технологій; підвищенню рівня відкритості та інвестиційної привабливості приймаючої країни; здійсненню масштабного інвестування, обсяг якого значно перевищує можливість вітчизняних фінансових установ; підвищенню емоційності української банківської галузі та рівня її капіталізації. В межах національного банківського сектора діє транскордонна конкуренція, яка передбачає боротьбу українських банківських установ за клієнтів не тільки між собою, але й із фінансовими установами з іноземним капіталом, не дивлячись на те, що ТНБ завжди мають більші можливості.

Розгортання транскордонної конкуренції на ринку банківських послуг України має подвійний характер, з одного боку результати діяльності банків з іноземним капіталом виступають стимулюючим чинником для вітчизняних фінансових установ, а з іншого боку – дочірні структури ТНБ створюють серйозні загрози ринковим позиціям українських банків. Згідно результатів проведеного дослідження банки з вітчизняним капіталом суттєво відстають від іноземних установ, які діють на території України.

Необхідно розробити програму заходів щодо регулювання доступу ТНБ на вітчизняним ринком з метою ефективного використання їх інвестиційного потенціалу та нівелювання негативних наслідків для розвитку національного банківського сектору.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Забчук Г.М. Особливості функціонування банків з іноземним капіталом в Україні [Текст] / Г.М. Забчук // Наукові записки. Серія «Економіка». – 2013. – Випуск 22. – С. 37-41.
2. Мамонов М.Е. Неструктурный подход к оценке уровня конкуренции в российском банковском секторе [Текст] / М.Е. Мамонов // Банковское дело. – 2010. – №11. – С. 17-24.
3. Огерчук М.О. Оцінка стану діяльності банків з іноземним капіталом на вітчизняному ринку банківських послуг [Текст] / М.О. Огерчук // Бізнес Інформ. – 2013. – №7. – С. 292-298.
4. Дані фінансової звітності банків України за станом на 01.01.2014. [Електронний ресурс] / Офіційний сайт НБУ - Режим доступу: http://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=64097.
5. Циганов О. Конкурентна позиція українських банків з іноземним капіталом [Текст] / О. Циганов, І. Веселий // Схід. — 2011. — № 3 (110). — С. 54-60.
6. Богма, С. Д. Вплив іноземного капіталу на конкуренцію в банківському секторі України [Текст] / С. Д. Богма, Я. О. Гусев // Вісник Української академії банківської справи. – 2012. – № 1 (32). – 71-76.
7. Мірошниченко, О. В. Аналіз конкурентного середовища банківської системи України [Текст] / О. В. Мірошниченко // Культура народів Причорномор'я. – 2007. – № 109. – С. 102-105.
8. Єріс, Л. М. Оцінка індикаторів ринкової позиції банків в сучасних умовах розвитку фінансового ринку [Текст] / Л. М. Єріс // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 7 – С. 191-200.
9. Волков О.Р. Конкуренция на российском банковском рынке и оценка конкурентоспособности банков [Текст]: автореф. дис. канд. экон. наук: спец. 08.00.10 – финансы, денежное обращение и кредит / Волков Олег Романович; Московский государственный университет экономики, статистики и информатики (МЭСИ). – Москва, 2011. – 24 с.
10. Осадчий Є.С. Іноземний капітал в банківській системі України [Текст]: автореф. дис. на здоб. наук ступ. канд. экон. наук; 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит / Осадчий Євгеній Сергійович; Держ. вищ. навч. закл. «Київський нац. экон. ун-т ім. В. Гетьмана». – Київ, 2010. – 19 с.: ілюстр.

УДК: 336.2

МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ СПРИЯТЛИВОГО ДЛЯ БІЗНЕСУ ФІСКАЛЬНОГО ПРОСТОРУ: УСПІШНИЙ ДОСВІД РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА

Молдован О.О., к.е.н., завідувач сектору грошово-фінансової стратегії Національного інституту стратегічних досліджень

Молдован О.О. Механізми формування сприятливого для бізнесу фіскального простору: успішний досвід Республіки Польща

В процесі пошуку ефективних механізмів формування сприятливого для бізнесу фіскального простору Україні варто звернутися до досвіду тих країн, які мали подібні проблеми, проте зуміли їх успішно подолати. Особливо цікавим в цьому контексті є досвід податкової реформи Республіки Польща. Інтерес до Польщі обумовлений тим, що вона є єдиною країною в ЄС, яка навіть в умовах глобально-фінансової кризи зберегла позитивну динаміку економічного зростання. Більше того, в час, коли більшість країн боролися з рецесією, Польща була визнана державою, яка досягла найбільшого прогресу в справі формування комфортних умов для бізнесу.

В основі сприятливості бізнес-клімату Польщі лежить раціонально побудована податкова система. Особливо важливим досягненням стало те, що країна зуміла посісти досить високі позиції в контексті податкової конкуренції в Центрально-Східній Європі.

Польський досвід формування сприятливого для бізнесу фіскального простору є добрим прикладом того, як можна ефективно поєднати засаду нейтральності податкової системи з функціонуванням комплексу дієвих фіскальних пільг та стимулів.

В даному контексті статтю присвячено дослідженню польського досвіду реформування податкового клімату в напрямку сприятливості для бізнесу. Проаналізовано заходи, які дозволили Польщі створити сприятливий фіскальний простір, що дозволило колишній постсоціалістичній країні побудувати інвестиційно найпривабливішу ринкову економіку Центрально-Східної Європи. Розглянуто